

Znak: ZMS/30/2020

Zabrze, 7. 12. 2020 r

Szanowny Pan
prof. dr hab. Grzegorz Mazur
Przewodniczący Rady Dyscypliny Nauki Medyczne
Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu
Ul. J Mikulicza – Radeckiego 5
50-345 Wrocław

Katedra i Zakład
Medycyny
i Epidemiologii
Środowiskowej

RECENZJA

rozprawy doktorskiej lek. Anny Kawalec

p.t. " Występowanie nadwagi i otyłości u dzieci w zależności od
wybranych elementów stylu życia rodziców i dzieci".

41-808 Zabrze
ul. Jordana 19
www.sum.edu.pl

Otyłość występująca u osób dorosłych wzrasta regularnie na
większości kontynentów w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat.

prof. zw. dr hab. n. med.
Jadwiga Joško - Ochojska
tel.: (+48 509 468-426)
jadwigajosko@gmail.com

Wśród młodzieży wzrasta jednak dużo gwałtowniej, a konsekwencje
otyłości w młodym wieku są poważne. Wiadomym jest z badań
naukowych, że otyłość utrzymuje się u 70% osób również w okresie
dorobłości, co stanowi dodatkowo poważne wyzwanie dla zdrowia
publicznego. Niestety, dane epidemiologiczne pochodzące z naszego
kraju budzą duży niepokój, szczególnie u dzieci w wieku
wczesnoszkolnym. W Polsce w ciągu ostatnich 20 lat zaobserwowano
trzykrotny wzrost liczby dzieci z nadwagą.

SEKRETARIAT

tel.: (+48 32)272 28 47
fax: (+48 32) 272 28 47
medsrod@sum.edu.pl

W obliczu tak negatywnych zjawisk, temat podjęty przez Doktorantkę
uważam za bardzo ważny i aktualny. Doktorantka w swojej pracy dokonała
bardzo interesującego i stosunkowo rzadko podejmowanego połączenia
badań nadwagi i otyłości u dzieci z wybranymi elementami stylu, zarówno
rodziców jak i dzieci.

Praca doktorska Pani Anny Kawalec obejmuje 166 stron, wliczając
w to: spis treści, załączniki, spis 51 tabel i 51 rycin, 130 pozycji
piśmiennictwa, streszczenie w języku polskim i angielskim oraz 6
załączników.

We wstępie Doktorantka przedstawiła w bardzo ciekawy sposób
wiadomości na temat epidemiologii, konsekwencji zdrowotnych

i czynników wpływających na rozwój nadwagi i otyłości w wieku rozwojowym.

Doktorantka wymienia między innymi różne biologiczne czynniki ryzyka otyłości. Szkoda, że zabrakło tam nowoczesnej wiedzy na temat czynników epigenetycznych, czyli pozagenowych powstawania otyłości. Wiedza ta jest coraz powszechniejsza. Powstała nawet nowa dziedzina medycyny zwana nutriepigenetyką, która bada wpływ odżywiania na zmiany epigenetyczne, dziedziczone do 3 pokolenia. To ważny aspekt i należy żałować, że nie znalazł się w tak nowoczesnym, skąd inąd opracowaniu.

Z kolei wśród czynników środowiskowych, nie sposób nie wspomnieć o przewlekłym stresie, który jest przyczyną podjadania i spożywania większych porcji pokarmu, tzw. „zajadania stresu”.

Celem pracy było zidentyfikowanie korelacji pomiędzy wybranymi elementami stylu życia dzieci a występowaniem nadwagi i otyłości z uwzględnieniem czynników, które mogą wpływać na sposób spędzania czasu wolnego oraz charakterystykę i regularność spożywanych śniadań.

Doktorantka przeprowadziła badania w grupie 334 uczniów klas II i III z 6 wrocławskich szkół podstawowych, których rodzice wyrazili zgodę na udział dziecka w badaniu. W tej grupie 223 dzieci (69,0%) wypełniło i zwróciło Dzienniczek.

Jako materiał badawczy został użyty kwestionariusz w ramach współpracy nawiązanej przez autorkę badania z Katedrą Higieny Uniwersytetu Bolońskiego. Dzienniczek został przetłumaczony oraz dostosowany do użycia w polskich warunkach. Pomiaru wysokości ciała badanych dzieci z dokładnością do 1 mm dokonano z użyciem stadiometru, a pomiaru masy ciała dzieci z dokładnością do 0,1 kg wykonano za pomocą wagi do użytku profesjonalnego. Uzyskane wyniki pomiarów antropometrycznych zinterpretowano w oparciu o siatki centylowe. Do oceny składu jakościowego spożywanych przez dzieci śniadań zastosowano kryteria wykorzystywane w analizie włoskiej wersji dzienniczka. Rodzice dzieci podawali w ankiecie aktualną masę ciała, wzrost oraz obwód talii. Oceniono także poziom aktywności dzieci. Poziom aktywności rodziców oceniono według krótkiej wersji Międzynarodowego Kwestionariusza Aktywności Fizycznej IPAQ.

Doktorantka uzyskała zgodę na przeprowadzenie badań przez Komisję Bioetyczną przy Uniwersytecie Medycznym im. Piastów Śląskich we Wrocławiu.

Zgromadzony materiał został poddany analizie statystycznej, a wyniki badań szczegółowo przedstawiono na 55 stronach. Szereg czytelnych, kolorowych rycin i tabel ułatwia śledzenie tekstu.

Dzieci z nadwagą i otyłością stanowiły 15,8% ogółu. Wykazano związek między stanem odżywienia dzieci a takimi parametrami jak: stan cywilny matki, masa ciała, obwód talii oraz wskaźnik BMI matki i ojca. Odsetek matek palących papierosy był istotnie większy w grupie dzieci otyłych niż w pozostałych grupach. Dzieci z nadwagą i otyłością istotnie częściej mają otyłych rodziców niż dzieci z prawidłową masą ciała lub niedowagą.

Optymistyczne są dane dotyczące spożywania śniadań. Prawie wszystkie dzieci codziennie jadły pierwsze śniadanie (95,07%). Natomiast prawie ¼ dzieci co najmniej raz w ciągu tygodnia nie zjadła drugiego śniadania, przy czym posiłek był istotnie częściej pomijany w dni wolne od szkoły. Zaobserwowano, że odsetek dzieci, które nie zjadły pierwszego śniadania co najmniej raz w ciągu tygodnia był najwyższy wśród dzieci z otyłością i wynosił 16,7%. Podobnie jak w przypadku pierwszego śniadania, najwyższy odsetek dzieci pomijających drugie śniadanie stwierdzono wśród dzieci otyłych w porównaniu do dzieci z nadwagą czy masą ciała w normie.

Zaobserwowano, że w czasie wolnym co czwarte dziecko codziennie było aktywne fizycznie przez minimum 60 minut. Istotnie więcej dzieci spędzało przed ekranem urządzeń elektronicznych ponad 120 minut dziennie w dni wolne niż w dni szkolne. Dzieci, które przed ekranem urządzeń elektronicznych spędzały codziennie ponad 120 minut, miały przeciętnie o 4 kg większą masę ciała od pozostałych rówieśników. Dzieci matek z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym charakteryzowały się niższym poziomem aktywności fizycznej w czasie wolnym.

Ryzyko, że dziecko ojca, który ma w talii więcej niż 94 cm, będzie miało nadwagę lub otyłość jest ponad siedem razy większe niż dziecka, którego ojciec w talii ma 94 cm.

Uzyskane wyniki wskazują, że na aktywność ruchową dzieci i rozsądne korzystanie z telewizji oraz gier komputerowych większy wpływ mają ojcowie, natomiast matki mają większy wpływ na spożywanie przez dzieci warzyw i owoców.

Uważam, że przedstawione wyniki badań powinny znaleźć swoje odbicie w działaniach profilaktycznych nakierowanych na wczesne rozpoznanie grupy uczniów zagrożonych nadwagą i otyłością, w celu szybkiej interwencji i profesjonalnej pomocy.

Rozdział Dyskusja jest napisany bardzo starannie. Doktorantka podzieliła go na 13 mniejszych fragmentów, w których odnosi się szczegółowo do wyników swoich badań i konfrontuje je z wynikami badań światowych. Powołuje się przy tym na najnowsze artykuły. W całej pracy korzysta z wiedzy zgromadzonej w 130 artykułach.

Dyskusję kończy podrozdział „Wady i zalety przeprowadzonego badania”. Krytyczne spojrzenie na własne badania jest cenne i wskazuje na różne niedociągnięcia, nie zawsze zależne od Doktorantki, np. strajk nauczycieli w okresie prowadzenia badań.

Pragnę zwrócić uwagę na fakt, że Doktorantka nie ograniczyła się do sformułowania wniosków, ale podjęła się trudnego działania napisania rozdziału „Proponowane kierunki i metody profilaktyki”. Zwraca w nim między innymi uwagę na rolę lekarzy pediatrów, którzy powinni czuwać nie tylko nad edukacją rodziców niemowląt, ale także dzieci starszych. Problemem jest zawsze ograniczony czas wizyty przypadający na jednego pacjenta, który lekarz ma do dyspozycji. W takim przypadku, według mnie, dobrze byłoby rozważyć stworzenie stanowiska asystenta lekarza pediatry, który czuwałby nad edukacją rodziców i dzieci, co niewątpliwie przyniosłoby lepsze rezultaty zdrowotne. To rozwiązanie postuluje się już od kilku lat, niestety bezskutecznie. Rola szkoły, o której napisała Doktorantka jest również nie do przecenienia.

Godnym podkreślenia jest zaangażowanie się Doktorantki w tematykę swojej rozprawy doktorskiej. Zorganizowała spotkania informacyjno-szkoleniowe z rodzicami i nauczycielami. Zaproponowała także wprowadzenie w szkołach tzw. „aktywnych przerw”, mających na celu zachęcić uczniów do podejmowania aktywności ruchowej. Wszystkie te dodatkowe działania zasługują na uznanie, bowiem jest to rozszerzenie

pracy doktorskiej poza naukowy wywód, poprzez działania skierowane na wdrożenie jej wniosków do codziennej praktyki.

O wielkiej determinacji Doktorantki w realizacji tak trudnego zadania, jak propozycja profilaktyki otyłości świadczy także stworzenie dzienniczka, który może być przydatny nie tylko w środowisku szkolnym, w ramach zajęć z edukacji zdrowotnej czy programów profilaktycznych, ale także w pracy lekarzy rodzinnych opiekujących się dziećmi czy lekarzy pediatrów.

Rozprawę doktorską kończy 7 wniosków, które w pełni są odpowiedzią na założone w pracy cele.

Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani Anny Kawalec spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.).

Wnoszę zatem do Wysokiej Rady Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu o dopuszczenie Pani Anny Kawalec do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

KIEROWNIK
Katedry i Zakładu Medycyny
i Epidemiologii Środowiskowej
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach
prof. dr hab. n. med. Jadwiga Jędrzejko-Ochojska